

PSİKOTEKNİK DEĞERLENDİRME MERKEZLERİ MEVZUAT

KARAYOLLARI TRAFİK YÖNETMELİĞİ

Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 18/07/1997

Yayımlandığı Resmi Gazete No: 23053 Mükerrer

Psiko-teknik Değerlendirme ve Psikiyatri Uzmanı Muayenesi

Madde 79- Kanunun ilgili maddelerinde tanımlanan nitelikteki trafik suçlarını işleyen sürücüler, ekte yer alan 4 sayılı Cetvel'de tanımlanan usul ve esaslara uygun olarak, psiko-teknik değerlendirme ve psikiyatri uzmanı muayenesine tabi tutulurlar. Muayene sonucu durumu uygun bulunan sürücülerin sürücü belgeleri Kanunun ilgili maddesinde belirtilen sürenin sonunda iade edilir.

Psiko-teknik değerlendirme ve psikiyatri uzmanı muayenesine tabi tutulacak kişiye, önce psiko-teknik değerlendirme uygulanır. Kişi, düzenlenen psiko-teknik değerlendirme raporu ile birlikte psikiyatri uzmanına başvurur. Psikiyatri uzmanı, kişiye ait psiko-teknik değerlendirme raporunda belirtilen bulgular ile psikiyatrik muayenesi sonucu elde ettiği bulguları birlikte değerlendirerek, söz konusu kişinin sürücülük yapmasına engel bir durum olup olmadığını belirten bir raporu iki nüsha olarak düzenler. Raporun birinci nüshası (ekinde psiko-teknik değerlendirme raporunun bir nüshası yer alacak şekilde) ilgili makama iletilmek üzere kişiye verilir. Raporun ikinci nüshası ise psiko-teknik değerlendirme raporu ile birlikte raporu düzenleyen psikiyatri uzmanı veya bağlı bulunduğu kurum yada kuruluş tarafından, yetkili makamlar tarafından talep edildiğinde ibraz edilmek üzere, saklanır.

Ekte yer alan 4 sayılı Cetvelde belirtilen usul ve esaslara göre yapılan psiko-teknik değerlendirme aynı Cetvelde tanımlanmış altyapı özelliklerine sahip, resmi ve özel kuruluşlar bünyesinde oluşturulan ve il sağlık müdürlüğü tarafından yetkilendirilmiş merkezlerde çalışan psikolog ünvanına sahip kişiler tarafından düzenlenir. Bu kişi yada kuruluşlar tarafından 3 nüsha olarak düzenlenen raporun 2 nüshası, psikiyatri muayenesini yapacak uzmana iletilmek üzere, kişiye verilir. Raporun üçüncü nüshası ise, raporu düzenleyen yetkili kişinin çalıştığı kurum yada kuruluş tarafından, yetkili makamlar tarafından talep edildiğinde ibraz edilmek üzere, psiko-teknik değerlendirme test sonuçları (bilgisayar çıktıları) ile birlikte saklanır. Ekte yer alan 4 sayılı Cetvelde belirtilen usul ve esaslara göre yapılan psikiyatri muayenesi ise, kamu ve özel sektöre ait sağlık kuruluşlarında çalışan psikiyatri uzmanları tarafından düzenlenebilir. Kamuya ait sağlık kuruluşlarında çalışan psikiyatri uzmanlarının düzenlediği raporlar çalıştıkları sağlık kuruluşlarının amirleri tarafından, özel sağlık kuruluşlarında çalışan psikiyatri uzmanlarının düzenlediği raporlar ise bağlı oldukları il sağlık müdürlüğü veya il sağlık müdürlüğünün ilçe düzeyinde yetkilendireceği bağlı sağlık kuruluşunca onaylandıktan sonra geçerlidir. Onay aşamasında, raporu düzenleyen hekimin raporun düzenlendiği kuruluştaki çalışıp çalışmadığı ve imzanın kendisine ait olup olmadığı imza sirkülerinden kontrol edilir.

Psiko-teknik değerlendirme ve psikiyatri uzmanı muayene raporları; il sağlık müdürlükleri tarafından söz konusu raporları düzenlemeye yetkilendirilmiş resmi ve özel kurum ve kuruluşlarda çalışan (psiko-teknik değerlendirme için) psikolog ünvanına sahip ve (psikiyatri uzmanı muayenesi için) psikiyatri uzmanları tarafından verilir. İl sağlık

müdürlüğünce, söz konusu yetkilendirilmiş resmi ve özel kuruluşlara ve bu kuruluşlarda çalışan yetkili kişilere ait güncelleştirilmiş listeler Ocak ve Temmuz aylarında olmak üzere yılda iki kez il emniyet müdürlüğüne bildirilir.

Kişinin psiko-teknik değerlendirme ve psikiyatri uzmanı muayene raporlarına itiraz hakkı vardır. Kişi itirazını, raporu düzenleyen kuruluşunun bağlı bulunduğu, il sağlık müdürlüğüne sürücü belgesi almak için başvurduğu Emniyet Teşkilatına ait kuruluş aracılığı ile yapar. İl sağlık müdürlüğü nihai karar için kişiyi, kendisine daha önce psiko-teknik değerlendirme yapılan kuruluşa gönderir. Ancak, kişiye yapılan psiko-teknik değerlendirme tekrarlanırken İl sağlık müdürlüğünden konu ile ilgili bir gözlemci bulundurulur. Kişinin psikiyatri uzmanı muayenesi yapılmak üzere, kişi il sağlık müdürlüğünce, bir önceki psikiyatri uzmanı muayenesini yapan kuruluş dikkate alınarak, referans niteliğinde olabilecek kuruluşa sevk edilir. İkinci psiko-teknik değerlendirme ve psikiyatri uzmanı muayene sonucu ile bir önceki arasında farklılık var ise, ikinci raporun sonucu geçerli sayılır.

İtiraz sonucu, ikinci raporun birinci rapordan farklı olması durumunda, durum derhal her iki raporun örnekleri ile birlikte ilk başvuru yapılan ilin il sağlık müdürlüğüne bildirilir. İl sağlık müdürlüğünce valilik onayı ile her iki raporun düzenlenmesinde görev almamış ve sürücülere psiko-teknik değerlendirme ve psikiyatrik muayene yapmaya yetkili tercihan kamu kurum ve kuruluşlarında görevli bir psikolog ve bir psikiyatri uzmanından oluşan bir komisyon kurulur ve raporlar, gerektiğinde sürücünün muayenesi tekrarlanarak, incelenir. İnceleme sonucunda eksik veya gerçeğe uygun olmayan rapor veren kişiler hakkında bağlı buldukları mevzuat hükümlerine göre soruşturma açılır. Eksik veya gerçeğe uygun olmayan rapor veren sorumlular hakkında Türk Ceza Kanununa göre işlem yapılır. Eksik veya gerçeğe uygun rapor vermediği tesbit edilen kişilerin daha sonra düzenleyeceği raporların geçersiz sayılacağı için, söz konusu kişiler bağlı buldukları il sağlık müdürlüğünce, il emniyet müdürlüğüne ve Sağlık Bakanlığına bildirilir. Sağlık Bakanlığı, bu kişileri belirli aralıklarla tüm il sağlık müdürlüklerine düzenleyeceği sirküler ile bildirir.

Psiko-teknik değerlendirme ve psikiyatri uzmanı muayenesinin, yukarıda tanımlanan yetkili kişiler tarafından, ekte yer alan 4 sayılı Cetvelde tanımlanan hükümlerin dikkate alınarak düzenlenmesi zorunludur.

4 SAYILI CETVEL

PSİKO-TEKNİK DEĞERLENDİRME VE PSİKİYATRİ UZMANI MUAYENESİNDE SÜRÜCÜLERDE ARANILACAK ŞARTLAR İLE DEĞERLENDİRME VE MUAYENEYE İLİŞKİN USUL VE ESASLAR

Amaç

Psiko-teknik değerlendirmenin amacı, sürücülerin sahip oldukları güvenli araç kullanmalarını sağlayan zihinsel ve psikomotor yetenek düzeylerini objektif yöntemlerle ölçmek ve değerlendirmektir.

Tanım ve Kapsam

Psiko-teknik değerlendirme; sürücülerin sahip oldukları güvenli araç kullanmalarını sağlayan zihinsel ve psikomotor yetenek düzeylerinin; bu yetenek alanlarında tanımlanan bilgisayar destekli testler aracılığı ile ölçülmesidir.

Psiko-teknik Değerlendirme Yapmaya Yetkili Kuruluş ve Kişiler

Psiko-teknik değerlendirme, bu Cetvelde belirtilen usul ve esaslara göre ve yine bu Cetvelde tanımlanmış altyapı özelliklerine sahip, resmi ve özel kuruluşlar bünyesinde oluşturulan ve il sağlık müdürlüğü tarafından yetkilendirilmiş merkezlerde çalışan psikolog ünvanına sahip kişiler tarafından yapılır.

Psiko-teknik Değerlendirme Merkezinin Taşınması Gereken Nitelikleri

Merkezin genel özellikleri;

- a)Psiko-teknik değerlendirme için gereken bilgisayar destekli test gereçleri ile teçhizatlandırılmış olması,
- b) Bu hizmeti verebilecek uygun çalışma mekanına sahip olması (psikolog için çalışma odası, sürücüler için bekleme bölümü, tuvalet ve benzerleri),
- c) Psiko-teknik değerlendirmeleri yapmak üzere psikolog istihdam edilmiş olması,
- d) Genel çalışma mekanından ayrı ve aşağıdaki özelliklere sahip, sürücülere psiko-teknik değerlendirme uygulaması için ayrılmış oda veya odaların bulunması;
 - 1) Sessiz,
 - 2) Genel çalışma ortamından etkilenmeyen,
 - 3) Uygulama esnasında giriş çıkışlara kapalı,
 - 4) En az 3 metre kare büyüklüğünde,
 - 5) Havalandırma olanağına sahip,
 - 6) İyi ışıklandırılmış,
 - 7) Duvarları açık renkle boyalı,
 - 8) Dikkati dağıtacak çok fazla materyal olmamalı (duvarlarda resimler, müzik, saat ve benzeri),
 - 9) Teste katılan kişinin oturacağı ergonomik, tekerlekli ve kolsuz en az bir büro koltuğu olmalı,
 - 10) Birden fazla sisteme sahip merkezlerde grup uygulaması yapmak üzere, sistemler aynı odaya yerleştirilebilir. Ancak, oda yeterince büyük olmalı ve sistemler oda içinde adayların birbirini izlemesini engelleyecek şekilde, birbirinde paravanla ayrılarak, konumlandırılmalı,
 - 11) Maksimum performans sergilemeye uygun olacak şekilde ısıyı ayarlanmış olmalı.

İl Sağlık Müdürlüğünce Yürütülecek Yetkilendirme İşlemi

Psiko-teknik değerlendirme merkezi açmak isteyen kişi aşağıda belirtilen belgeler ile işyeri açmak istediği ilin il sağlık müdürlüğüne başvurur.

- a) Başvuru sahibinin psiko-teknik değerlendirme merkezi açmak istediğine dair dilekçe,
- b)Merkezde çalışacak kişinin psikolog ünvanını (Üniversitelerin Fen-Edebiyat ve Edebiyat Fakültelerinin 4 yıllık Psikoloji Bölümü mezunları) taşıdığını belgeleyen diplomanın noter tasdikli örneği (Merkezde çalışacak psikologların birden çok olması durumunda herbiri için ayrı belge

istenir),

c) Psiko-teknik değerlendirme merkezinin onaylı krokisi,

d) Merkezde, psiko-teknik değerlendirme için kullanılacak ve bu Cetvelde genel esas ve usulleri belirtilen trafik alanda geliştirilmiş bilgisayar destekli testlerin Türkiye toplumu özelliklerine göre hazırlanmış norm çalışmasına sahip olduğunu gösterir belge örneği,

e) Merkezde kullanılacak bilgisayar destekli testleri kullanabilmek için yetkilendirilmek istenen psikoloğun bu Cetvelde tanımlanan özellikleri içeren eğitimi aldığına dair belge (Merkezde çalışacak psikologların birden çok olması durumunda herbiri için ayrı belge istenir).

Belgeleri tam ve geçerli olan başvuru sahibine ait merkez, il sağlık müdürlüğü elemanlarınınca, başvuru tarihinden itibaren en geç 1 ay içerisinde bu Yönetmelikte tanımlanan usul ve esaslara uygun olup olmadığı yönünden yerinde denetlenir. Uygun bulunduğu takdirde işyerine (örnekleri bu Cetvelde yeralan) Psiko-teknik Değerlendirme Merkezi Çalışma Uygunluk Belgesi ve başvuruda beyan edilen psikoloğa (ya da psikologlara ayrı ayrı olmak üzere) Psiko-teknik Değerlendirme Uygulama Yetki Belgesi düzenlenir.

Bilgisayar Destekli Psiko-teknik Değerlendirme Testlerin Türkiye Toplumuna Özelliklerine Göre Hazırlanmış Norm Çalışmasına Sahip Olduğunun Belgelenmesi

Bu Cetvelde tanımlanan yetenek alanları için geliştirilmiş bilgisayar destekli psiko-teknik değerlendirme testlerinin merkezlerde sürücülere uygulanmadan önce Türkiye toplumu özelliklerine göre hazırlanmış norm çalışmasına sahip olması esastır. Norm çalışması, söz konusu psiko-teknik değerlendirme amaçlı test sistemlerini geliştiren kuruluş tarafından gerçekleştirilir. Ancak, söz konusu norm çalışmasının özelliklerinin alan ile ilgili meslek kuruluşunca oluşturulacak bilimsel kurul tarafından onaylanmış olması gereklidir. Onay belgesine sahip olmayan test sistemleri Türkiyede kullanılamaz.

Psiko-teknik Değerlendirme Uygulama Eğitiminin Özellikleri

Bilgisayar destekli psiko-teknik değerlendirme uygulama eğitimleri, psiko-teknik değerlendirme amaçlı kullanılan test sistemlerini geliştiren kuruluş tarafından gerçekleştirilir. Ancak, aşağıda temel özellikleri belirtilen eğitim programına ait müfredat ve eğitim yapısının alan ile ilgili meslek kuruluşunca onaylanmış olması gereklidir.

a) Sürücünün bu Cetvelde sayılan herbir yeteneğini ölçmeye yönelik geliştirilen bilgisayar destekli test sistemlerinin kullanılması ve uygulanması,

b) Herbir test sonucu elde edilen bulguların belirlenmiş normalara göre değerlendirilmesi.

Psiko-teknik Değerlendirme Merkezlerinde Tutulması Gereken Kayıtlar

Merkezlerde test süreçlerinin takibi, arşivleme ve denetleme amaçları ile aşağıdaki kayıtların ve belgelerin bulundurulması zorunludur.

a) Psiko-teknik Kayıt Defteri: Psiko-teknik değerlendirme yaptırmak üzere merkeze başvuran sürücülerin kimlik bilgilerini ve raporun bir örneğini aldıklarına dair imzalarını içeren defterdir (Defteri İl sağlık müdürlüğünce onaylandıktan sonra kullanılır).

b) Psiko-teknik Değerlendirme Raporları Dosyası: Sürücülere uygulanan psiko-teknik değerlendirmeye ait bilgisayar çıktılarının ve rapor örneklerinin saklandığı dosyadır.

c) Denetim Defteri: İl sağlık müdürlüğü elemanlarının (ve var ise ilgili meslek kuruluşunun görevlendirdiği elemanlar ile işbirliği halinde) en az yılda 1 kez olmak üzere yapacağı denetim sonuçlarının kaydedildiği defterdir (Defter il sağlık müdürlüğünce onaylandıktan sonra kullanılır).

Psiko-teknik Değerlendirmede İncelenecek Sürücü Özellikleri

Psikoteknik değerlendirmede sürücü özelliklerinden aşağıda belirtilen yetenekler bu amaçla geliştirilmiş bilgisayar destekli testler aracılığı ile ölçülür;

1) Zihinsel Yetenek ve Beceriler

A) Dikkat: Dikkat; algılama sürecinin testin içeriğini oluşturan çeşitli uyaranlar arasından,

sadece test kapsamında kritik uyarın olarak belirlenmiş olanlar üzerine yönlendirilmesi, sık aralıklarla ve sürekli olarak gelen bu kritik uyarınların seçici algılama ile fark edilmesi sürecinde incelenmelidir. Dikkat düzeyini ölçmek üzere geliştirilmiş testler aşağıdaki özellikleri taşımalıdır:

1) Dikkat, “performans hızı”, “performans kalitesi” ve “performanstaki tutarlılık” değişkenleriyle değerlendirilmeli ve dikkat düzeyi, bu üç değişkenin bileşkesi dikkate alınarak sayısal olarak ifade edilmelidir.

Kullanılacak dikkat testinde veri elde edilmesi gereken kriterlerden, performans kalitesi, görevin ne kadar hatasız yerine getirildiğini göstermelidir ve sunulan kritik uyarınlardan kaç tanesine doğru tepki verildiği ile ölçülmelidir. Dikkatin yoğunlaştığı ortamlarda fark edilen uyarınlara dört farklı tepki verilebilir. Bunlardan, atlanan uyarınların ve yanlış alarm tepkilerinin fazla olması dikkat düzeyindeki düşüklüğü göstermesi nedeniyle, ayrıca sayısal olarak ifade edilmelidir.

TEPKİ	Evet	Hayır
Kritik uyarının VAR OLDUĞU koşul	Doğru	Atlanan
Kritik uyarının VAR OLMADIĞI koşul	Yanlış Alarm	Negatif Doğru

2) Performans hızı, test kapsamında kritik uyarınların kaç saniye içinde fark edildiği üzerine kurulu olmalıdır. Kritik uyarınların tümüne verilen tepkilerin hızının öncelikle medyan değeri veya aritmetik ortalaması açısından değeri verilmelidir.

3) Performans hızı ve kalitesi hakkındaki iki bulgu ilişkilendirilerek norm grubu ile karşılaştırılmalıdır. Bu karşılaştırmanın "Performans hızı/ Performans Kalitesi Diagramı" olarak grafiksel özeti, bilgisayar tarafından yorumlamada kolaylık sağlamak için hazırlanmalıdır. "Kontrollü ve tepkisel çalışma tarzı", yavaş ve hatasız performans ile tanımlanmalı; "düşünmeden hareket edilen tarz" ise, hızlı ama hatalı tepkiler ile karakterize edilmelidir.

4) Bir dikkat testinden geçerli ve güvenli bir sonuç alabilmek için test en az 10 dakika sürecek şekilde yapılandırılmış olmalıdır. Performanstaki tutarlılık, dikkat düzeyinin bu süre içinde ne düzeyde değişim gösterdiği üzerine kurulmalıdır ve tepkilerin zaman içindeki dağılımı grafiksel olarak ifade edilmelidir.

5) Görüş alanı açısından dikkat düzeyini yorumlayabilmek için, testte verilen uyarınlardan seçilmesi gereken uyarınlar bilgisayar ekranı üzerinde dört görüş alanı üzerinde dağılmalı ve atlanan veya yanlış tepki verilen uyarınların nerede yoğunlaştığı incelenmelidir.

B) Anlama ve Değerlendirme (Muhakeme) Yeteneği: Anlama ve değerlendirme yeteneği, analitik düşünce becerisinin kullanıldığı, olgulara ilişkin ipuçlarından anlamlı sonuçlar çıkarma ve olgular arasındaki bağıntıları sağlayan prensipleri anlayabilme süreci üzerine kurulu bir test ile ölçülmelidir.

1) Sözel olmayan testler ile ölçülmelidir.

2) Farklı yaş, eğitim düzeyleri için norm grupları oluşturularak bilgisayar tarafından otomatik karşılaştırması yapılabilir.

3) Sorular muhakeme yeteneğini ölçebilecek kadar istatistikî açıdan yeterli sayıya sahip olmalıdır. Sorular zorluk derecelerine göre gruplanmış olmalı ve bunların dağılımı, test geneline rastgele ancak eşit sayıda olmalıdır. Böylece, kişinin aynı test içinde muhakeme yeteneği açısından çıkabileceği en yüksek düzey gözlenebilir.

4) Aynı testin, daha yüksek eğitim düzeyleri için ya da standart testte en yüksek performansı göstermiş kişilere gerektiğinde uygulanmak üzere gelişmiş versiyonlarının bulunması gereklidir.

C) Hız ve Mesafe Algılama: Hareket halindeki objelerin hareket hızlarının ve hedefe olan uzaklıklarının tahmin edilebilmesi üzerine kurulu bir test ile ölçülmelidir.

1) Testte, hareket hızı ve hedefe uzaklığı değişken olan bir obje olmalı ve bu özellikleri kişinin ne kadar iyi gözlemleyebildiği incelenmelidir.

2) Yetenek hakkında kesin bir yargıya varabilmek için, testi oluşturan soru/deneme sayısı yeterli olmalı (en az 20, en fazla 30 deneme) ve her denemede gösterilen performans birbiriyle tutarlı olmalıdır.

3) Kişinin tahminlerinde kendisini ne kadar riske attığı, hız ve mesafe algılamasının operasyonel tanımı olarak alınmalı ve grafiksel olarak ifade edilebilmelidir. Sürücülerin tehlikeden uzak kalacak şekilde temkinli davrandıklarını gösteren bir performans sergilemesi esastır.

D) Geniş Görüş Alanı İçinde Uyarı Fark Etme: Geniş görüş alanı içinde uyarı fark etme becerisi, 140 derecelik görüş alanı içinde, kişinin uyarıları en uzak hangi noktada fark ettiği ve fark ettiği anda doğru tepkiler verip vermediği üzerine kurulu bir test ile ölçülmelidir.

1) Her iki göz için, geniş görüş alanı içinde uyarı fark etme becerisini ölçmek üzere özel olarak geliştirilmiş bir test enstrümanı ile, başın sağ ve sol ekstrem yanlardan gelen ışıklı uyarıların hangi açısal değerlerde fark edildiği ölçülmelidir.

2) Bu beceriyi ölçen testlerin yapısı gereği, kullanılacak testte, kişinin dikkatini sadece görüş alanı dışındaki uyarılara yoğunlaştırmasını engellemek üzere, görüş alanı içinde bir başka görev ile ilgilenmesi sağlanmalıdır. Böylece, görüş alanı içinde yoğunlaşma noktası olarak adlandırılacak yerde bir iş ile uğraşırken, sağ ve soldan gelen farklı uyarıların ne hızla fark edildiği ve iki farklı görevin kişi tarafından karıştırılarak tepkilerini olumsuz yönde etkileyip etkilemediği ölçülmelidir.

E) Şekil Algılamada Görsel Süreklilik: Şekil algılamada görsel süreklilik, şekil algılamasında seçici davranmayı sağlayan kriterleri sürekli takip etme becerisini ve bu kapsamda verilen tepkilerin hızını dikkate alan bir test ile ölçülmelidir.

1) Şekil algılama testi trafik ortamına doğrudan ilişki sağlamak açısından trafik işaretlerinden oluşmalıdır.

2) Trafik işaretlerini belirli bir prensibe göre takip etme ve seçme süreci yaratılmalıdır. Bu seçici kriter bir trafik işareti ile bir rakam arasındaki bağıntının kurulması şeklinde yapılandırılmalıdır.

1) Görsel sürekliliği değerlendirmek için, test 30 ila 40 denemeden oluşmalıdır.

4) Testin toplam kaç dakikada bitirildiği, belirli bir işaretin kaç saniyede fark edilerek tepki verildiği ölçülmelidir.

5) Toplam zamanın kısa ya da uzun olması, algılama hızı ile basit ve somut olguların ne kadar kolay kavranabildiğini göstermelidir.

2) Psikomotor Yetenek ve Beceriler

A) Tepki Hızı: Uyarının fark edilmesi ile tepkinin ortaya konulması arasında geçen zaman tepki hızı olarak değerlendirilmelidir.

1) Tepkiye karar verilmesi (karar verme hızı) ile tepkinin gösterildiği (motor tepki hızı) zaman ayrı ayrı incelenmelidir.

2) Tepkilerin ne kadar hızlı olduğu kadar, ne kadar doğru olduğu da incelenmelidir. Bu amaçla farklı görsel ve akustik uyarılar sunulmalı, tepkiler eller ve ayaklarla verilmelidir. Hangi uyarıya hangi tepkiyi vereceği belirlenerek bu kapsamda performans kalitesi incelenmelidir. Sunulan uyarılara verilen tepkiler, tepki matrisi şeklinde sunularak, hatalı tepkilerin yoğunlaştığı uyarılar gözlenmelidir.

3) Uyarıların sunum hızı, yavaştan daha hızlıya doğru farklı alttestler halinde düzenlenmeli ve uyarı sunum hızındaki değişikliklere kişinin ne düzeyde uyum sağlayabildiği incelenmelidir.

4) Uyarılara verilen doğru tepkiler, yanlış tepkiler, atlanan uyarılar ve geç tepkiler grafiksel olarak ifade edilmelidir.

B) Koordinasyon Düzeyi: Koordinasyon, bir görev yerine getirilirken doğru tepkilerin verilebilmesi için, aynı anda farklı uzuvların hareketlerinin uyumlandırılma düzeyi ile ölçülmelidir.

1) Küçük bir alan içerisinde kişinin el ve parmak hareketlerinde gösterdiği koordinasyon, sürat ve doğruluk incelenmelidir. Performans kalitesi, testte kullanılacak kontrol kolunun, düğmesinin ya da direksiyonun iki elin eşgüdümlü hareketiyle kontrol edilmesi, bir hedefe yönelik

olarak konunun tutulabilmesi ve kişinin çevresel uyarıları da dikkate alarak konumunu koruyabilmesi ölçülmelidir. Performans kalitesi, hedeften sapma düzeyi (hata yüzdesi) olarak ifade edilmelidir.

2) Görsel bir uyarının büyüklüğü, biçimi, hızı ve yönüne ilişkin görsel bilgilerin doğru motor faaliyete çevrilebilme düzeyi incelenmelidir. Ayakların ve ellerin doğru yerlerde kullanılması gerekir.

3) Testin ileri aşamalarında, dikkat dağıtıcı uyarılara karşı dahi koordinasyonun korunup korunmadığı incelenmelidir. Dikkat dağıtıcı uyarılara bağlı hedeften sapma düzeyi ölçülebilmelidir.

4) Performansta tutarlılık, test sürecinde, her denemede performansta iyileşme kaydedilip edilmediği açısından belirlenmelidir. Deneyimden yararlanarak, belirli prensiplere bağlı kalarak vücut fonksiyonlarını kontrol altında tutmayı öğrenebilmek sürücülük için esastır. Bu gelişim grafik gösterge olarak ifade edilmelidir.

5) Her denemenin ne kadar sürede tamamlandığı, performans hızını belirleyecek şekilde ölçülmelidir.

Psikoteknik Değerlendirmede Kullanılan Test Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Kullanılan test sonuçlarının değerlendirilmesinde herbir test başlığı altında aşağıda belirtilen ölçütler dikkate alınır;

Dikkat

1) Türkiye normuna göre, 40'ıncı yüzdalık dilimden daha düşük puan alanların dikkat düzeyi düşük kabul edilir.

2) Yanlış alarm ve atlanan uyarılar, test sunum alanı içinde belirli bir bölgeye (sağ ve sol ekstrem noktalar gibi) yoğunlaşmış olmamalıdır. Sağ ve sol ekstremde yoğunlaşma gözlemlendiğinde, geniş görüş alanı içinde uyarı fark etme testi sonuçları ile birlikte yorum yapmak gerekir.

3) Seçici dikkate bağlı tepki hızı 1.50 saniyeden daha fazla zaman almamalıdır.

4) Performansın tutarlılığını gösteren grafik bulguda, tepki hızları arasındaki standart sapma puanı çok yüksek olmamalı, uyarıların bulunduğu sunum alanına göre tepki hızları çok fazla değişkenlik göstermemelidir.

5) Performans hızı ile kalitesi arasındaki ilişkiyi özetleyen grafikte, kişinin yer alacağı karşılaştırmalı grup "hızlı ve hatasız" ya da "yavaş ve hatasız" kategorilerinde olmalıdır. "Hızlı ve hatalı" kategorisindeki kişiler risk teşkil eder.

Anlama ve Değerlendirme (Muhakeme) Yeteneği

1) Muhakeme düzeyi orta öğrenim düzeyindeki kişiler için %35'in altında olmamalıdır.

2) Muhakeme düzeyi, yüksek öğrenim düzeyindeki kişiler için %85'in altında olmamalıdır. %85 ve üzeri düzeyde performans gösteren kişileri testin "gelişmiş" versiyonu uygulanır. Bu versiyondaki başarı düzeyi ise % 50'nin altında olmamalıdır.

Hız ve Mesafe Algılama

1) Hız ve mesafenin algılanması, verilen kritik seviyeden en fazla % 30 sapma göstermelidir. Daha yüksek sapmalar risk teşkil eder.

2) Algılamada erken tepki verilmesi esastır. Sürücülerin tehlikeden uzak kalacak şekilde temkinli davrandıklarını gösteren bir performans sergilemesi gerekir.

3) Tepkilerin her denemede bir tutarlılık göstermesi, hız ve mesafe algılama yeteneğinin yorumlanması için temel teşkil eder. Tahminler arası standart sapma yüksek olmamalı ve yoğunlaşma erken tahmin ya da geç tahmin yönünde olmalıdır.

Geniş Görüş Alanı İçinde Uyarı Fark Etme

1) 140 derecelik görüş alanı içinde, görsel alan ile yoğunlaşılacak nokta arasındaki uzaklık milimetre cinsinden ve açısal değer olarak ölçülmelidir.

2) Görsel alan dışından gelen uyarılara verilen tepkilerin hızı 2.00 saniyeden yüksek

olmamalıdır.

3) Yoğunlaşma noktasında sunulan, yanıltıcı uyarılara tepki verilememelidir. Yanıltıcı uyarılara verilen tepkiler hatalı tepki olarak değerlendirilir; bunların sunulan kritik uyarılara oranı %40'dan yüksek olmamalıdır.

Şekil Algılamada Görsel Süreklilik

1) Testin tamamlanma süresi norm ortalamasının altında olmamalıdır.

2) Her işarete ortalama 90 saniyede tepki verilmelidir. 1 dakikanın üzerindeki bir sürede algılamının gerçekleşmesi, kişinin şekle en az 5 kez baktığını ancak algılamının gerçekleşmediğini gösterir.

3) Test genelinde bu sürenin tutarlı akışı, sürekli dikkatin göstergesidir.

4) Trafik işaretiyle aynı olmayan bir düğmeye basılarak tepki verilmesi hatalı cevap olarak değerlendirilmelidir. Hatalı tepkilerin test genelindeki uyarılara oranı %20'yi geçmemelidir.

Tepki Hızı

1) Ölçümlerde 1.50 saniyeden daha uzun sürede verilen tepkiler geç tepki kabul edilir ve sürücünün tepki hızının düşük olduğunu gösterir.

2) Doğru tepkilerin, fark edilmesi gereken kritik uyarılara oranı ortalama olarak %50'nin altına düşmemelidir.

3) Sunum aralıkları dar olan testlerde atlanan uyarıların oranı, hatalı tepkilerin oranından daha yüksek olmamalıdır. Performans kalitesi, geç olsa da doğru tepki verilmesi, yetişilemeyen yerde uyarının atlanması ile belirlenir.

Koordinasyon Düzeyi

1) Dikkat dağıtıcı olarak verilen uyarıların kişinin tepkisel tutarlılığını bozmaması gerekir. Yanıltıcı uyarılara verilen tepkiler yanlış tepki olarak kabul edilir ve kabul edilebilirlik sınırı %40'dır.

2) Hedeften sapma düzeyi (hata yüzdesi) %40'ı geçmemelidir.

3) Koordinasyon faktör puanı norm grubunun %50'lik diliminde yer almalıdır.

4) Grafiksiz göstergede, her denemede testi tamamlama süresi giderek daha kısalmalı ya da aynı kalmalıdır. Performans kalitesi tutarlı şekilde iyileşme göstermelidir.

Psiko-teknik Değerlendirmede Kullanılacak Testlerin Genel Özellikleri

Psikoteknik değerlendirme sürecinde, uluslararası psikometrik standartlara sahip testler kullanılmalıdır. Bu standartlar aşağıda şunlardır;

a) Nesnellik: Test maddelerine verilecek yanıtların belirli olması ve puanlamada belirli ölçütlerin kullanılması, bu özelliğe göre, hazırlanacak bir soruya verilmesi gereken yanıtların son derece belirgin olması, sorunun cevabının tartışmalı olmaması.

b) Puanlama: Puanlama yönteminin standart olması, objektif sonuçlar elde edilebilmesi için, kişisel yorumu en aza indirmiş olması.

c) Geçerliliğin yüksek olması: Ölçüm aracının ölçmek istediği şeyi hiç şaşmadan doğru olarak ölçmesi, testin kullanım amacına uygun olması, doğru seçilmiş bir test olması.

d) Güvenilirliğinin yüksek olması: Testin ölçtüğü nesne ya da özelliği her uygulandığında aynı duyarlılıkla ölçmesi, tutarlı ve kararlı olması.

e) Kapsamlı olması: Testin ölçülen konunun genelini iyi bir şekilde kapsamaması.

f) Ayırt edici olması: Bir özelliğe sahip olan kişi ile olmayanı, yeteneği çok yüksek olan ile olmayanı birbirinden ayırt edebilmesi.

g) Kullanışlı olması: Kolay uygulanabilir, kolay anlaşılabilir ve puanlanabilir olması.

h) Uyarılama: Türkiye toplumuna uyarlamasının yapılmış olması.

1) Standardizasyon: Farklı norm grupları için standardizasyonunun yapılmış olması. Testlerin kullanım amaçlarına göre, yorumlarda kullanılmak üzere, cinsiyet, yaş, eğitim, meslek, fiziksel ve psikolojik rahatsızlığa sahip kişileri içeren gruplara testlerin uygulanarak, ortalama puanların ve

puan dağılımlarının belirlenmesi.

j) Bilgisayar Destekli Testler olması: Testlerin sunumu, puanlaması, yorumlanmasının bilgisayar aracılığıyla yapılması.

Bilgisayar Destekli Test Sistemlerinin Özellikleri

Bilgisayar destekli test sistemleri aşağıdaki özelliklere sahip olmalıdır;

- a) Psikolojik yetenek, beceri ve kişilik testlerinin, teste katılanlara, bilgisayar ekranında veya bilgisayara bağlı yan gereçler ve paneller aracılığıyla sunulması,
- b) Teste katılan kişiye ait tüm veri ve bulguların otomatik olarak bilgisayara kaydedilmesi,
- c) Uygulamada standardizasyon sağlaması,
- d) Test yönergelerinin standart olması,
- e) Deneme aşamalarının standart sürede, adayın testi çok iyi anlamasını sağlayacak uzunlukta olması,
- f) Test sorularının sunumunu eksiksiz sağlaması,
- g) Uygulayıcıya en az ihtiyaç olmasını sağlayacak düzeyde bir otomasyona sahip olması,
- h) Test sonuçlarının standart formata sahip raporlar halinde, bilgisayardan otomatik olarak alınması,
- ı) Test bulguları ile oynanmasını engelleyen bir denetim mekanizmasına sahip olması (bulguların olumlu ya da olumsuz yönde değiştirilmesi ihtimaline karşı bir koruma sağlaması),
- j) Testlerin kullanım amacına göre çeşitli versiyonlarının yaratılmasına imkan vermesi (yaş, ehliyet tipi, eğitim gibi çeşitli sürücü gruplarına özel testlerin kullanılmasına imkan vererek, adil bir sistem yaratılması),

Psiko-teknik Değerlendirme Test Sonuçları

Psikoteknik değerlendirme uygulamasını takiben test sonuçlarını içeren standart formattaki bilgisayar çıktısı alınır. Bu formatta aşağıdaki bilgiler yer almalıdır;

- a) Testlerde yer alan her soruya ya da her uyarana verilen cevap ve tepkiler tek tek ve test bütününde değerlendirilmelidir.
- b) Ölçümü yapılan yeteneğe ilişkin performansın kalitesi, tutarlılığı ve hızı ayrı ayrı belirtilmelidir.
- c) Her yeteneğe ilişkin rapor ayrı olmalıdır.
- d) Yorum yapma gereğini en aza indirmek üzere, testte elde edilen puanın norm grubu ile otomatik olarak karşılaştırmasını yapmalıdır. Norm grubu ise, Türkiye genelinden elde edilmiş tek bir norm grubu olmalı ve ifadesi Persentil ve T değeri üzerinden olmalıdır.
- e) Raporlarda elde edilen verilerin grafik ifadesi de raporlarda yer almalıdır.

Psiko-teknik Değerlendirme Raporu

Test sonuçlarını içeren standart formattaki bilgisayar çıktısından kişiye uygulanan her test sonucundan elde edilen bulguların bir arada özetlendiği aşağıda özellikleri tanımlanan Psiko-teknik Değerlendirme Raporu düzenlenir.

Psikiyatri uzmanına iletilmek üzere, sekiz bölümden oluşan Psiko-teknik Değerlendirme Raporu düzenlenir. Bu raporun ilk 7 bölümünde sırasıyla bu Cetvelin "Psiko-teknik Değerlendirmede İncelenecek Sürücü Özellikleri" bölümünde yer alan her bir özelliğe yönelik uygulanan testlere ilişkin bulgu ve değerlendirmeler tanımlanır. Her bir özellik için; kullanılan test, bu test sonucu elde edilen değerler, değerlerin testin norm çalışması ile karşılaştırıldığında değerlendirme açısından ne ifade ettiği ve kişinin söz konusu yetenek düzeyi ile sürücülüğe devam etmesinde risk olup olmadığı belirtilir.

Raporun sekizinci ve son bölümünde ise; kişinin yedi alandaki yeteneğini ölçen testlerin bütünü sürücülük açısından değerlendirilerek, kişinin tüm yetenek alanlarındaki düzeyleri ile sürücülüğe devam etmesinde risk olup olmadığı belirtilir.

Psiko-teknik Değerlendirme Süresi

Sürücülere uygulanacak psiko-teknik değerlendirmenin asgari süresi 1 saattir.

Psiko-teknik Değerlendirme Ücreti

Özel ve resmi kuruluşlarda sürücüler için uygulanmakta olan psiko-teknik değerlendirme asgari ücreti, değerlendirmenin uygulandığı ilin il sağlık müdürlüğü tarafından, o ildeki uygulayıcıların ve ilgili meslek kuruluşunun görüşü alınarak, il umumi hıfzıssıhha kurulu kararı ile belirlenebilir. Asgari ücret belirlenmesindeki amaç haksız rekabet oluşmasının engellenmesi ve hizmet kalitesi standardının korunmasıdır.

Psiko-teknik Değerlendirme Merkezlerinin Denetimi

Psiko-teknik değerlendirme merkezlerinin bu Yönetmelikte tanımlanan usul ve esaslara uygun olarak hizmet sunmalarının sağlanması amacıyla, diğer kurum ve kuruluşların denetim hakları saklı kalmak kaydıyla, il sağlık müdürlüğü elemanlarınca yılda en az 1 kez denetlenmesi esastır. Denetimler, asli sorumluluk il sağlık müdürlüğünde olmak üzere, ilgili meslek kuruluşunun işbirliği halinde yürütülür.

Psikiyatri Uzmanı Muayenesi

Psikiyatri uzmanı muayenesinde, öncelikle 3 sayılı Cetvelin “Ruh ve Sinir Hastalıkları Muayenesi” bölümünde “Ruh Hastalıkları” başlığı altında tanımlanan sağlık şartlarındaki esaslara ek olarak, psiko-teknik değerlendirme raporunda yer alan bulguları dikkate alarak, kişinin; algılama, muhakeme etme, karar verme ve tepki verme ile ilgili bilişsel özelliklerinden araç kullanmasını engelleyecek ya da tehlikeli araç kullanmasına yol açabilecek özelliklerinin olup olmadığını araştırır.

Muayene sonucunda, psikiyatri uzmanı; psiko-teknik değerlendirme raporu ve psikiyatri muayenesinden elde ettiği bulguları birlikte değerlendirerek kişinin sürücü belgesinin geri verilmesinde sağlık şartları açısından sakınca olup olmadığını düzenleyeceği raporda belirtir.